

Pagrindiniai klausimai:

■ **Kaip profesinio mokymo patrauklumas yra suprantamas ir kas jį lemia?**

■ **Kodėl profesinio mokymo patrauklumas yra svarbus?**

■ **Kaip profesinio mokymo patrauklumas yra didinamas?**

■ **Koks yra profesinio mokymo įvaizdis?**

■ **Kokios profesinio mokymo patrauklumo kaitos tendencijos?**

PROFESINIO MOKYMO ĮVAIZDŽIO IR PATRAUKLUMO GERINIMAS

2002 m. prasidėjęs Kopenhagos procesas tam tikra prasme buvo atsvara Bolonijos procesui, kuriuo, kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, buvo siekiama didinti aukštojo mokslo patrauklumą. Kopenhagos deklaracijoje apie profesinio mokymo patrauklumą tiesiogiai nebuvo kalbama. Tai buvo padaryta po dvejų metų Maastrichto komunikate. 2006 m. Helsinkyje už profesinį mokymą atsakingi ministrai profesinio mokymo įvaizdžio, statuso gerinimą ir patrauklumo didinimą paskelbė prioritetine veiklos sritimi. Pagaliau *Briugės komunikate dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje 2011–2020 m.* šiam laikotarpiui buvo suformuluota 11 strateginių tikslų. Pirmasis iš jų skamba taip: „Užtikrinti, kad pirminis profesinis mokymas taptų patrauklia mokymosi galimybe“. To siekti rekomenduojama:

- didinant pirminio profesinio mokymo kokybę;
- teikiant aukštos kokybės informavimo ir orientavimo paslaugas, kad privalomojo ugdymo laikotarpiu žemesniųjų klasių mokiniai ir jų tėvai galėtų susipažinti su įvairiomis profesijomis ir profesinės karjeros galimybėmis;
- užtikrinant, kad į pirminio profesinio mokymo programas būtų įtrauktas pagrindinių kompetencijų ugdymas;
- ugdant karjeros valdymo gebėjimus;
- profesinio mokymo įstaigų mokiniams suteikiant galimybę naudotis tinkama ir modernia technine įranga, mokymo priemonėmis ir infrastruktūra, skatinant mokytis darbo vietoje;
- stebint, kaip profesinio mokymo įstaigų absolventai patenka į darbo rinką arba tęsia mokymąsi.

Profesinio mokymo patrauklumo problema svarbi ir Lietuvai. Apie tai viešai prabilta 2007 m. paskelbtame leidinyje „Ar patrauklus profesinis mokymas Lietuvoje?“ Jame aptarta, kokie veiksniai lemia profesinio mokymo patrauklumą, kas yra daroma ir numatoma daryti, kad patrauklumas didėtų.

Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose apie menką profesinio mokymo patrauklumą kaip spręstiną problemą paprastai nekalbama. Išimtis yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 m. programa, kurioje numatyta „siekti, kad profesinis mokymas būtų patrauklus jaunimui“. Šiame leidinyje parodoma, kokia padaryta pažanga sprendžiant šią problemą Lietuvoje, kokia yra Lietuvos padėtis lyginant su Europos šalimis, ir aptariamos pagrindinės priežastys, trukdančios iš esmės spręsti nagrinėjamą problemą.

KAIP PROFESINIO MOKYMO PATRAUKLUMAS YRA SUPRANTAMAS IR KAS JĮ LEMIA?

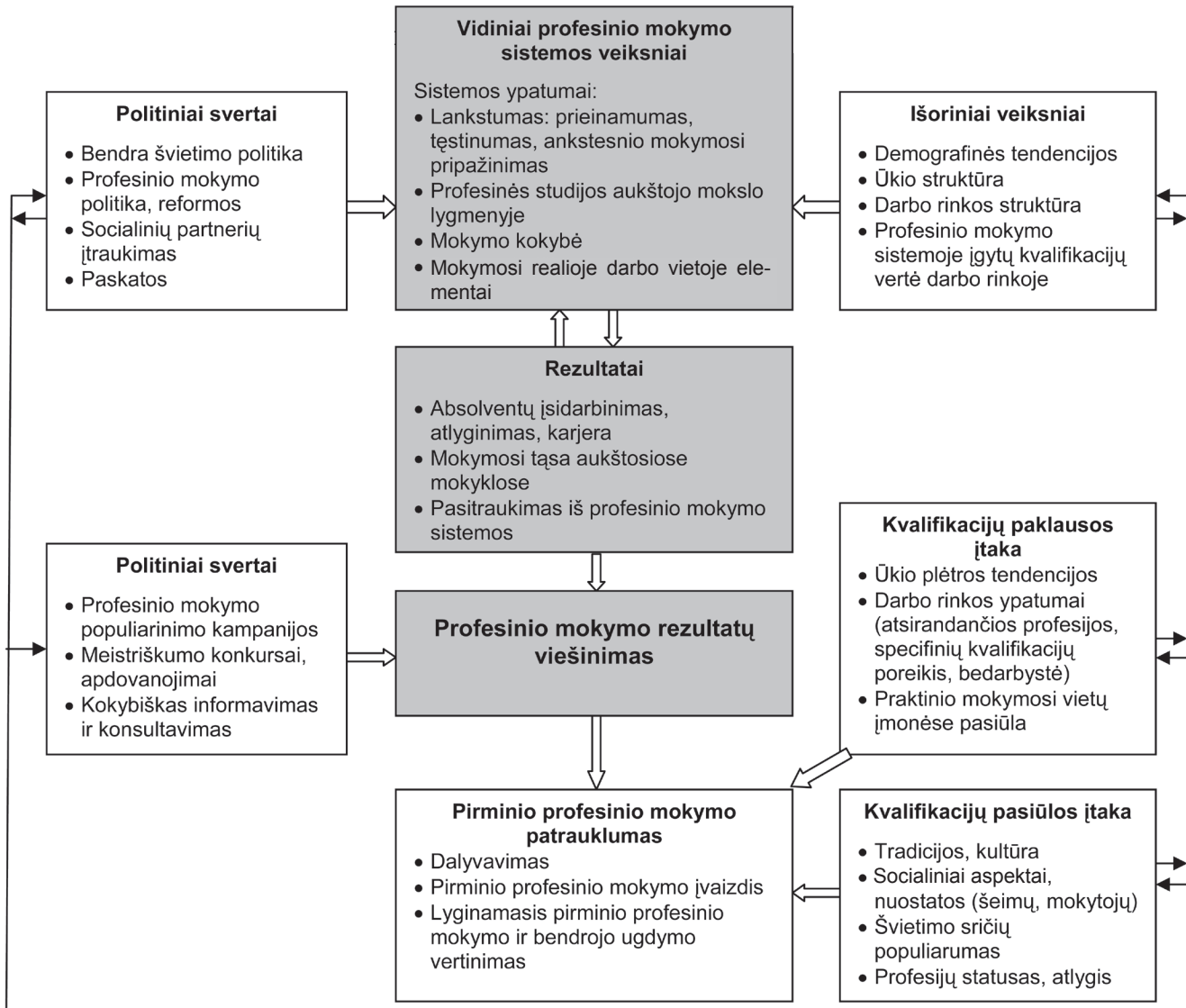
Kai kalbama apie profesinio mokymo patrauklumą, iškart kyla klausimas – patrauklus kam? Dažniausiai aptariami keletas atvejai:

- patrauklus asmenims, norintiems įgyti kvalifikaciją ir pradėti darbinę veiklą;
- patrauklus asmenims, norintiems patobulinti kvalifikaciją ar įgyti naują, siekiant neprarasti darbo ir kopti karjeros laiptais;

- patrauklus darbdaviams (ar įmonėms), norintiems apsirūpinti jų reikmes atitinkančiais darbininkais;
- patrauklus visuomenei (valstybei), siekiančiai garantuoti ūkio konkurencingumą ir nuolatinį gerovės augimą.

Šioje analizėje apsiribojama pirmuoju atveju ir į profesinio mokymo sistemos patrauklumą žvelgiama bendrojo ugdymo mokyklą lankančio mokinio akimis.

1 pav. Pirminio profesinio mokymo patrauklumą lemiantys veiksniai

Šaltinis: M. Brugia pranešimo „Pirminio profesinio mokymo patrauklumas“ skaidrės

Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo tinklo (ENQA-VET) 2009 m. sudaryta darbo grupė, išanalizavusi įvairių šalių patirtį, suformulavo šešias sąlygas, kurias būtina tenkinti norint pirminį profesinį mokymą padaryti patraukliu:

- kokybiškas valdymas;
- atitiktis darbo rinkos poreikiams;
- galimybė siekti aukštesnės kvalifikacijos;
- socialinis statusas ir teigiamas įvaizdis;
- tinkamas informavimas ir konsultavimas;
- profesijos mokytojų ir praktinio mokymo meistrų įmonėse kompetentingumas.

Dar nuodugniau problema nagrinėta Europos profesinio mokymo plėtros centro (*Cedefop*) užsakymu atliktu tyri-

mu „Pirminio profesinio mokymo patrauklumas Europoje: kas tai yra iš tikrųjų?“ Jo ataskaita šiuo metu yra baigiama rengti. Tyrimą apibendrinus parengta preliminarinė profesinio mokymo patrauklumą lemiančių veiksnių sąveikos schema (žr. 1 pav.). Nustatyta, kad greta vidinių profesinio mokymo sistemos veiksnių didelę įtaką patrauklumui turi dviejų tipų išoriniai veiksniai. Vieni iš jų atspindi valstybės politikos lygmenyje profesiniam mokymui skiriamą dėmesį (politiniai svertai), o kiti susiję su šalies ūkio ir darbo rinkos realijomis (išoriniai veiksniai). Tik visų šių veiksnių darna gali užtikrinti profesinio mokymo patrauklumą, kuriam apibūdinti siūlomi trys pagrindiniai rodikliai: dalyvavimas, įvaizdis ir lyginamasis pirminio profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo vertinimas (renkantis tolesnį mokymosi kelią).

KODĖL PROFESINIO MOKYMO PATRAUKLUMAS YRA SVARBUS?

Pastaruoju metu profesinio mokymo patrauklumui skiriamas dėmesys nėra mados dalykas. Norint, kad augtų ekonomika ir didėtų konkurencingumas, reikia siekti kuo geresnės kvalifikacijų paklausos ir pasiūlos atitikties. 2010 m. Europos profesinio mokymo plėtros centras, remdamasis statistiniais duomenimis apie 2000–2010 m. laikotarpio buvusias darbo vietas ir prognostiniais tyrimais, paskelbė studiją „Gebėjimų pasiūla ir paklausa Europoje“ (*Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012*). Ja remiantis galima teigti, kad Europos šalyse sukuriama darbo vietų struktūroje nuo 2010 iki 2020 m. turėtų įvykti tokie pokyčiai:

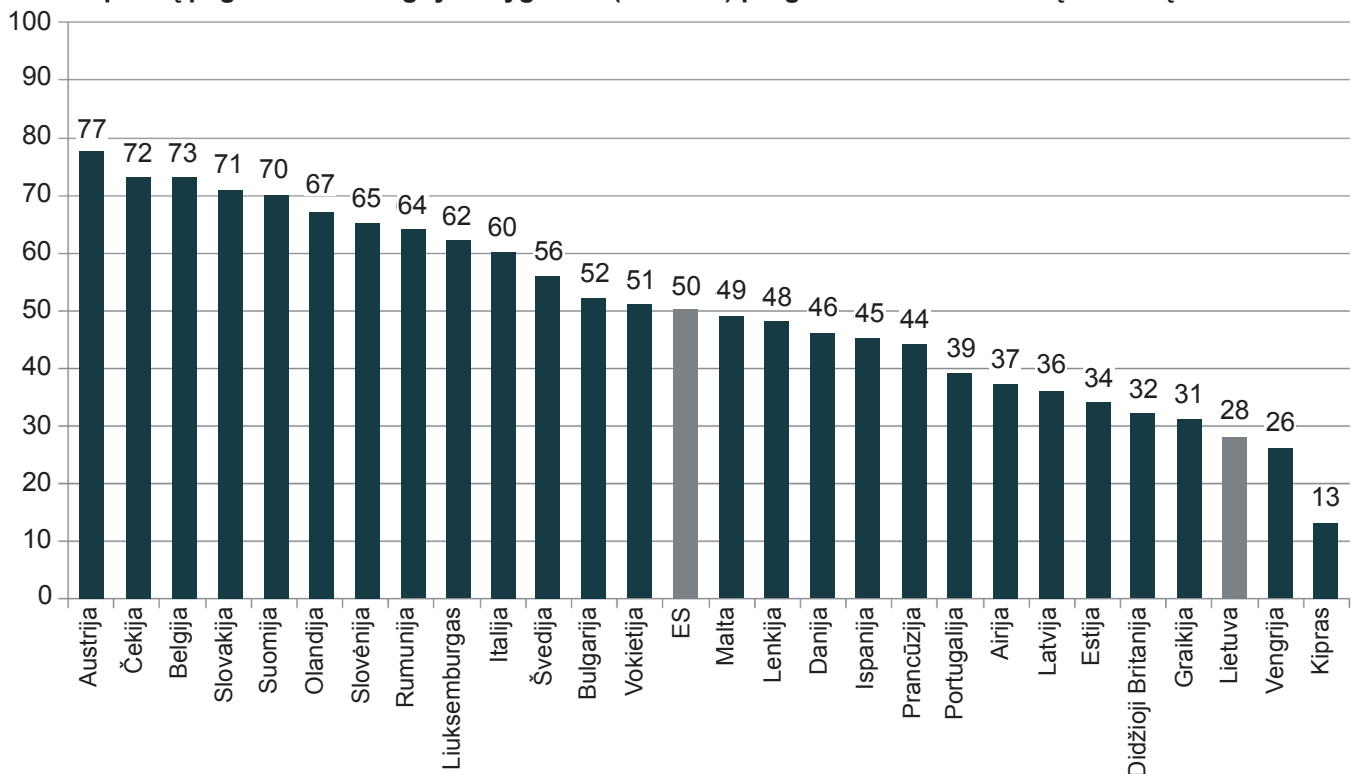
- aukštos kvalifikacijos (atitinkančios 6–8 Lietuvos kvalifikacijų sandaros (LTKS) lygius) reikalaujančių darbų dalis turėtų išaugti nuo 29 proc. iki maždaug 34 proc.;
- vidutinio lygio kvalifikacijos (atitinkančios LTKS 4 ir 5 lygių, taip pat sudėtingesnes 3 lygio kvalifikacijas) reikalaujančių darbų dalis turėtų kisti nežymiai ir būti apie 48 proc.;
- žemo lygio kvalifikacijos (atitinkančios 1 ir 2 LTKS lygių ir elementarias 3 lygio kvalifikacijas) reikalaujančių darbų dalis turėtų sumažėti nuo 23 proc. iki maždaug 18 proc.

Beje, remiantis Europos profesinio mokymo plėtros centro prognoze, Lietuvoje, priešingai nei daugumoje kitų Europos

šalių, 2010–2020 m. aukštos kvalifikacijos darbų sumažės 8,8 proc. (ES vidurkis – 19 proc. augimas), o vidutinio lygio kvalifikacijos reikalaujančių darbų dalis padidės beveik 18 proc. (ES vidurkis – 4,6 proc. augimas).

Taigi profesinio mokymo sistemoje įgyjamos kvalifikacijos yra paklausios, ir, didėjant aukštojo mokslo populiarumui, Europoje šių kvalifikacijų pasiūla nebetenkina ūkio reikių. Tiesa, iš pirmo žvilgsnio (žr. 2 pav.) gali atrodyti, kad Europos Sąjungos vidurkis, siekiantis 50 proc., turėtų būti pakankamas pasiūlos ir paklausos balansui užtikrinti. Tačiau taip nėra, nes dalis profesines mokyklas baigusiu mokinių iškart įstoja į aukštąsias mokyklas. Dar daugiau profesinių mokyklų absolventų siekdami karjeros 6–8 LTKS lygio kvalifikacijas įgyja vėliau ir savo darbo vietas užleidžia naujai ateinantiesiems. Lietuvoje, kur profesinio mokymosi kelią po pagrindinės mokyklos renkasi beveik du kartus mažesnę dalis mokinių negu vidutiniškai ES, darbo rinkos aprūpinimas aukštos kvalifikacijos darbininkais dar labiau išderintas, ir tik padidinus profesinio mokymo patrauklumą galima tikėtis kvalifikacijų pasiūlos ir paklausos atitiktį pagerinti.

2 pav. Pirminio profesinio mokymo programas pasirinkusių mokinių dalis (proc.) tarp visų pagal vidurinio ugdymo lygmens (ISCED 3) programas besimokančių mokinių 2010 m.

Šaltinis: Eurostat

Asmens mokymosi sėkmę lemia ne tik jo įdedamos pastangos, bet ir pasirinkto mokymosi kelio atitiktis jo polinkiams. Vieni labiau linkę į intelektualinę, kiti – į praktinę veiklą, ir stebint vaikų elgesį nesunku įsitikinti, kad pastarųjų yra daugiau. Vaikų polinkius švietimo sistema turėtų puoselėti. Šiai problemai spręsti Lietuvoje skirtas 2005 m. pradėtas projektas „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“, kurio antrasis etapas dar tęsiasi.

Tačiau nuostata, kad parenkant vaikui mokymosi kelią reikia atsižvelgti į jo poreikius, dar neįsitvirtinusi Lietuvoje. Apie tai liudija Europos Komisijos užsakymu 2011 m. atlikto tyrimo „Požiūris į profesinį mokymą“ (vadinamojo Specialiojo Eurobarometro 369) duomenys. Tyrimui atsitiktinai parinktų 26 840 įvairių ES šalių (1 026 Lietuvos) 15 metų ir vyresnių gyventojų buvo prašoma atsakyti į klausimus apie profesinio mokymo patrauklumą. Klausimui „Jei dabar pagrindinę

mokyklą baigiantis jaunas asmuo jūsų paklaustų, kokį tolesnio mokymosi kelią rinktis, ką jam rekomenduotumėte?“ buvo pateikti tokie atsakymo variantai: „1) bendrąjį vidurinį ugdymą ir vėliau aukštąjį mokslą; 2) profesinį mokymą; 3) nežinau“. Dalis respondentų spontaniškai atsakė, kad tai priklauso nuo asmens. Kai kuriose šalyse taip atsakė vos ne pusė apklaustųjų (Liuksemburge – 46 proc., Airijoje – 45 proc., Slovėnijoje – 44 proc.), o vidutiniškai Europoje – 30 proc. Deja, bet Lietuva ir Lenkija šiuo požiūriu buvo paskutinėje vietoje – tik 15 proc. apklaustųjų šiose šalyse pabrėžė asmens polinkių svarbą. Be to, Lietuvoje didžiausia respondentų dalis – net 58 proc. – pasirinko pirmąjį atsakymo variantą (Rumunijoje – 52 proc., Slovakijoje – 48 proc.). Taigi didinti pirminio profesinio mokymo patrauklumą svarbu ir optimalios mokymosi krypties kiekvienam vaikui parinkimo požiūriu.

Profesinio mokymo patrauklumas neatsiejamas ir nuo visuomenės interesų. Pirma, tinkamai nesubalansuota kvalifikacijų pasiūla ir paklausa mažina švietimui skiriamų lėšų panaudojimo efektyvumą ir, kaip minėta, turi neigiamos įtakos ūkio konkurencingumui. Antra, aukštąjį išsilavinimą įgijusių specialistų „perprodukcija“ lemia tai, kad kvalifikuotų darbininkų vietas užima vidutiniškai parengti asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą (geriausiai pasirengę aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys užima atitinkamas darbo vietas Lietuvoje arba užsienyje). Tuo tarpu profesinio mokymo programų absolventai taip „spaudžiami“ užimti nekvalifikuotas darbo vietas arba ieškoti jų kvalifikaciją atitinkančio darbo užsienyje. Trečia, kvalifikuotų darbininkų stygius ūkio subjektus priverčia dairytis darbuotojų trečiojoje šalyje, o tai ilgalaike perspektyvos požiūriu ir susiklosčius tam tikroms aplinkybėms gresia įtampa socialinėje srityje.

KAIP PROFESINIO MOKYMO PATRAUKLUMAS YRA DIDINAMAS

Profesinio mokymo patrauklumas didinamas gerinant profesinio mokymo kokybę ir atitiktį darbo rinkos poreikiams. 2007 m. patvirtinta Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa. Programoje numatytos profesinio mokymo plėtotės veiklos iki 2014 m. Programai įgyvendinti iš nacionalinio biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų skirta daugiau nei 500 mln. Lt. Specialieji šios programos tikslai yra:

- didinti profesinio mokymo lankstumą;
- tobulinti profesinio mokymo kokybę;
- gerinti besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai;
- sudaryti sąlygas profesijos mokytojams nuolat atnaujinti ir tobulinti savo įgūdžius;
- didinti profesinio mokymo prieinamumą;
- sudaryti sąlygas besimokantiems asmenims gerinti tarpasmeninius gebėjimus.

Įgyvendinant programą formuojamos nacionalinės kvalifikacijos, diegiamas modulinio profesinio mokymo modelis. Kvalifikacijų formavimas yra svarbus procesas, padedantis tinkamai aprūpinti šalies ūkį kvalifikuotais darbuotojais, didinti šalies ūkio konkurencingumą. Šio proceso kokybę numatoma užtikrinti įtraukiant visas suinteresuotas šalis, ypač socialinius partnerius (per sukurtą Centrinio profesinio komiteto ir sektorių profesinių komitetų sistemą), laikantis pagrindinių skaidrumo principų visuose proceso etapuose, garantuojant sistemos atvirumą kaitai, skatinant vidinių kokybės sistemų plėtrą profesinio mokymo įstaigose.

Numatoma palapsniui pereiti prie modulių profesinio mokymo programų, sudarytų iš savarankiškų vienas su kitu derančių modulių. Modulinės programos leidžia pačiam besimokančiajam pasirinkti mokymosi būdą, tempą, taip pat pačiam pasirinkti pasirenkamuosius modulius. 2014 m. bus parengta 40 modulių profesinio mokymo programų. Modulinės programos rengiamos atsižvelgiant į darbo rinkos tendencijas ir darbdavių išsakomus lūkesčius dėl profesinio mokymo absolventų kompetencijų. Neretai modulių programų rengimą koordinuoja darbdaviams atstovaujanti įstaiga (pavyzdžiui, Lietuvos pramonininkų konfederacija, šakinės darbdavių asociacijos).

Vykdamą programą kuriama 41 sektorių praktinio mokymo centro infrastruktūra. Sektorių praktinio mokymo centras (SPMC) – tai vienos ar kelių sričių modernia praktinio mokymo įranga aprūpinta profesinio mokymo įstaiga. Pagrindinis SPMC tikslas – užtikrinti, kad mokiniai, naudodamiesi naujausiomis technologijomis ir įranga, įgytų darbo rinkos poreikius atitinkančių praktinių gebėjimų. 2012 m. Kauno statybininkų rengimo centre atidarytas pirmasis Lietuvoje SPMC – Medienos technologijų ir baldų gamybos inovacijų sektorių praktinio profesinio mokymo centras. Šie centrai atviri profesinio mokymo įstaigų mokiniams, bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams, aukštųjų mokyklų studentams, įmonių darbuotojams, profesijos mokytojams ir t. t.

Siekiant, kad profesinio mokymo įstaigos geriau ir operatyviau prisitaiktų prie darbo rinkos poreikių ir pokyčių, numatyta galimybė keisti juridinio asmens formą – biudžetinei įstaigai tapti viešąja. Viešosios įstaigos forma sudaro sąlygas profesinio mokymo įstaigų veikloje greta su Švietimo ir mokslo ministerija dalininko teisėmis dalyvauti savivaldybėms, darbdavių organizacijų atstovams ir kitiems socialiniams partneriams. Tikimasi, kad viešosios profesinio mokymo įstaigos sustiprins ryšį su darbdaviais, pagerins savo įvaizdį ir pripažinimą regiono mastu, besimokantieji jose ims palankiau vertinti pačią instituciją. Šiuo metu (2013 m. pabaigoje) Lietuvoje veikia 25 profesinio mokymo įstaigos, turinčios viešosios įstaigos statusą.

Profesinio mokymo patrauklumas neatsiejamas nuo profesinio mokymo kokybės. Visos pirminio profesinio mokymo programos įgyvendinančios įstaigos jau įsidedę vidines kokybės užtikrinimo sistemas (pavyzdžiui, ISO). Šios sistemos sujungia profesinio mokymo planavimą, įgyvendinimą, įgyvendinimo vertinimą ir vertinimo rezultatų panaudojimą tolesniam planavimui ir veiklos tobulinimui į vientisą sistemą ir tai neabejotinai turės įtakos kokybiškam profesinio mokymo programų įgyvendinimui.

Sudarytos sąlygos profesijos mokytojams tobulinti savo kompetenciją. Neturintiesiems pedagoginės kvalifikacijos, neatsižvelgiant į turimą išsilavinimą, siūlomas 120 valandų trukmės pedagoginių-psichologinių žinių kursas. Sukurtas ir įgyvendinamas profesijos mokytojų technologinių kompe-

tencijų atnaujinimo modelis. Bendradarbiaujant su darbdaviais ir jų organizacijomis parengta apie 100 naujausių 12-os ūkio šakų technologinių kompetencijų tobulinimo programų ir organizuojami mokymai įmonėse, kuriuose iki 2014 m. pabaigos bus dalyvavę beveik trečdalis profesijos mokytojų.

Kaip minėta, profesinio mokymo patrauklumas priklauso nuo galimybės mokytis toliau ir įgyti aukštesnio lygio kvalifikaciją. Sklandesnį perėjimą garantuos nacionalinės kvalifikacijų sandaros įgyvendinimas, profesinių standartų ir modulinė programų kūrimas, neformaliojo mokymosi pripažinimo mechanizmų plėtra. Tai palengvins profesinio mokymo programų baigusiuoju žinių ir įgūdžių įskaitymą, jiems nusprendus mokytis pagal kitas profesinio mokymo arba aukštojo mokslo studijų programas. Profesinio mokymo patrauklumas didinamas stiprinant jo sąsajas su kitomis švietimo grandimis ir ypač su aukštojo mokslu. Stojantiejiems į aukštojo mokslo studijų programas, kurie yra baigę tos pačios švietimo sri-

ties profesinio mokymo programas su pagyrimu arba turi ne mažesnę kaip vienerių metų darbo pagal įgytą kvalifikaciją stažą, skiriama papildomų balų. Tai didina jų galimybę įstoti į valstybės finansuojamas studijų vietas.

Padidinti įsidarbinimo galimybes atnaujinant žinias ir profesinius įgūdžius ir susipažinti su vertinga užsienio patirtimi galima per Mokymosi visą gyvenimą programos *Leonardo da Vinci* paprogramį (jį keičia *Erasmus+* programa). Taip profesinio mokymo įstaigos įgyja tarptautinio bendradarbiavimo patirties, gali pritaikyti vertingą užsienio patirtį savo veikloje, užmezga bendradarbiavimo ir partnerystės ryšius. Mobilumo projektuose dalyvaujantys mokiniai pagerina profesines kompetencijas, užsienio kalbos įgūdžius ir tarpkultūrinės kompetencijas, susipažįsta su tarptautine verslo aplinka. Kaip matyti iš 1 lentelės, 2007–2013 m. mobilumo dalyvių skaičius didėjo, daugiausia mobilumo projektuose dalyvavo pirminio profesinio mokymo mokinių.

1 lentelė. Dalyvavimas Leonardo da Vinci programos mobilumo projektuose 2007–2013 m.

Tikslinės grupės	Metai						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013*
Pirminio profesinio mokymo mokiniai	495	545	541	706	771	891	1057
Darbuotojai, absolventai	17	40	63	104	109	118	157
Profesinio mokymo specialistai	512	555	464	448	590	613	674

* Negalutiniai duomenys.

Šaltinis: ŠMPF

Siekiant, kad asmenų turimi gebėjimai ir interesai geriau atitiktų esamas mokymosi ir užimtumo sąlygas, teikiamos informavimo ir orientavimo paslaugos. Pagrindinės šių paslaugų teikėjos besimokantiesiems yra bendrojo ugdymo mokyklos ir profesinio mokymo įstaigos. Taip paslaugos labiau priartinamos prie jų gavėjų. Per Atvirąją informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS) visi norintieji gali susipažinti su informacija apie studijų ir mokymo programas. 2012 m. patvirtinta ir mokymo įstaigose pradėta įgyvendinti ugdymo karjerai programa: ji integruojama į pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo turinį. Vykdamas *Euroguidance* projektą kuriamos įvairios profesinio informavimo ir konsultavimo priemonės, organizuojami mokymo seminarai profesinio orientavimo praktikams ir skleidžiama informacija apie vertingą patirtį Lietuvoje ir Europoje.

Profesijos ir tolesnio mokymosi kelio rinkimasis yra sudėtingas procesas. Šiam procesui turi įtakos daug asmeninių veiksnių (šeimos narių, draugų, mokytojų nuomonė, patarimai ir kt.) ir socialinių-ekonominių veiksnių (padėtis darbo rinkoje, profesijų prestižas, viešoji nuomonė ir kt.). Eurobarometro duomenimis (žr. 2 lentelę), jauniems žmonėms renkantys profesinį kelią šeima yra pagrindinis informacijos šaltinis. Tėvų išsilavinimas yra svarbus veiksnys vaikams priimant sprendimą. Europoje beveik du trečdaliai jaunuolių, kurių tėvai mokėsi aukštojo mokslo arba profesinio mokymo įstaigose, pasekė tėvų pėdomis. Lietuva Europoje išsiskiria kaip šalis, kurioje mokykla (mokytojai, patarėjai, konsultantai) turi mažesnės įtakos priimant sprendimus dėl tolesnio profesinio kelio. Kita vertus, Lietuvos gyventojai, ieškodami jiems reikalingos informacijos dėl profesijos pasirinkimo, daugiau nei vidutiniškai Europoje naudojami internetu ir socialiniais tinklais. Šis skirtumas ypač ryškus 15–24 metų amžiaus grupėje.

2 lentelė. Informacijos šaltiniai renkantys mokymosi kelią, naudojimosi dažnis (proc.)

Informacijos šaltiniai	ES 27	Lietuva
Šeima	34	28
Mokykla (mokytojai, patarėjai, konsultantai)	28	14
Draugai	21	19
Internetas, interneto socialiniai tinklai	17	21
Renginiai (atvirų durų dienos, vizitai)	12	13
Darbo (pavyzdžiui, atostogų metu) patirtis	10	4
Laikraščiai	10	13
Televizija	7	9
Parodos, mugės	5	3
Radijai	2	3
Kita	5	13
Internetas ir interneto socialiniai tinklai		
Amžiaus grupė	ES 27	Lietuva
15–24 m.	43	59
25–39 m.	25	25
40–54 m.	14	10
55 m. ir vyresni	4	4

Šaltinis: Special Eurobarometer 369

Viena iš visuotinai pripažįstamų profesinio mokymo populiarinimo priemonių yra profesinio meistriškumo konkursų organizavimas. Profesinio meistriškumo konkursai – tai konkursai, kuriuose varžosi ir savo žinias, įgūdžius ir kompetencijas demonstruoja besimokantieji pagal profesinio mokymo programas. Šie konkursai ugdo mokinių profesinį meistriškumą, kelia motyvą profesinei veiklai ir profesinio mokymo prestižą, sudaro galimybę darbdaviui ir mokinui, būsimajam darbuotojui, surasti vienas kitą, o profesio-

nio mokymo įstaigos bendruomenei ir darbdaviui – palaikyti dialogą vienas su kitu. Pasaulio mastu profesinio meistriškumo konkursai („WorldSkills“) vyksta nuo 1950 m., juose dalyvauja daugiau kaip 60 šalių atstovai, – tai savitiškos profesinio mokymo olimpinės žaidynės. Lietuvos atstovai dalyvauja ir laimi prizines vietas Europos lygmens profesinio meistriškumo konkursuose („EuroSkills“), kurie vyksta nuo 2008 m.

Lietuvoje profesinio meistriškumo konkursai organizuojami mokyklos, vietos, regiono, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis. Pavyzdžiui, 2012 m. Lietuvoje, profesinio mokymo įstaigų duomenimis, įvyko 40 regioninių, 57 nacionaliniai, 23 tarptautiniai profesinio meistriškumo konkursai.

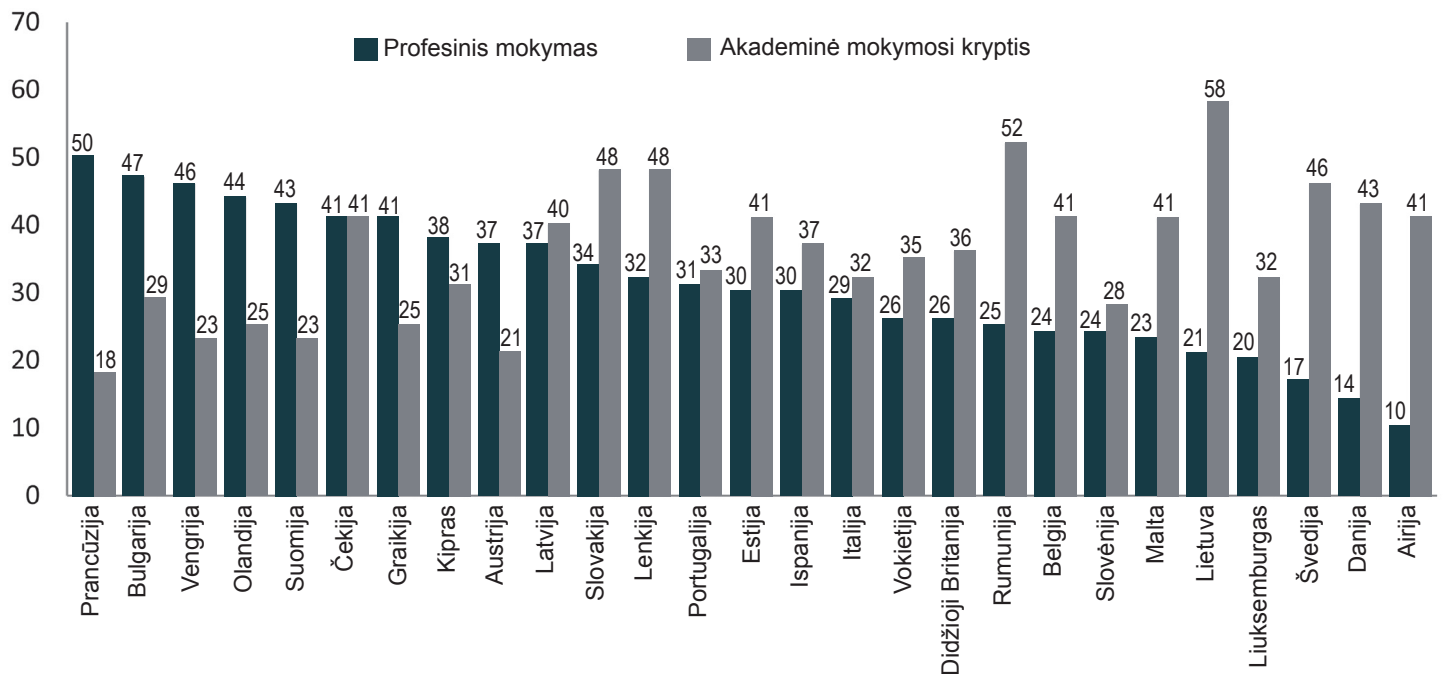
Profesinis mokymas populiarinamas ir įvairių renginių – mugių (pavyzdžiui, verslo praktinio mokymo įmonių), reklaminių kampanijų, atvirų durų dienų – metu.

PIRMINIO PROFESINIO MOKYMO ĮVAIZDIS

Geras įvaizdis lemia didesnę profesinio mokymo patrauklumą. Šį teiginį patvirtina Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmų narių apklausa. Kai respondentų buvo paklausta, kokius jie nurodytų profesinio mokymo patrauklumo kriterijus, į pirmą vietą jie išskėlė mokymo įstaigos įvaizdį. O koks profesinio mokymo įvaizdis Lietuvoje? Tarp Lietuvos gyventojų aiškiai vyrauja nuomonė, kad, įgijus pagrindinį išsilavinimą, jaunam žmogui geriau rinktis akademinę mokymosi kryptį, o ne profesinį mokymą. Tai patvirtina 2011 m. Eurobaro-

metro tyrimas. Respondentams buvo užduotas klausimas „Jeigu dabar pagrindinę mokyklą baigiantis jaunas asmuo jūsų paklaustų, kokį tolesnio mokymosi kelią rinktis, ką jam rekomenduotumėte?“ ir buvo siūlomi tokie atsakymo variantai: „1) bendrąjį vidurinį ugdymą ir vėliau aukštąjį mokslą; 2) profesinį mokymą; 3) nežinau“. Net 58 proc. Lietuvos respondentų pasirinko pirmąjį ir tik 21 proc. – antrąjį atsakymo variantą (žr. 3 pav.).

3 pav. Lyginamasis profesinio ir vidurinio bei aukštojo išsilavinimo vertinimas, dalis (proc.)

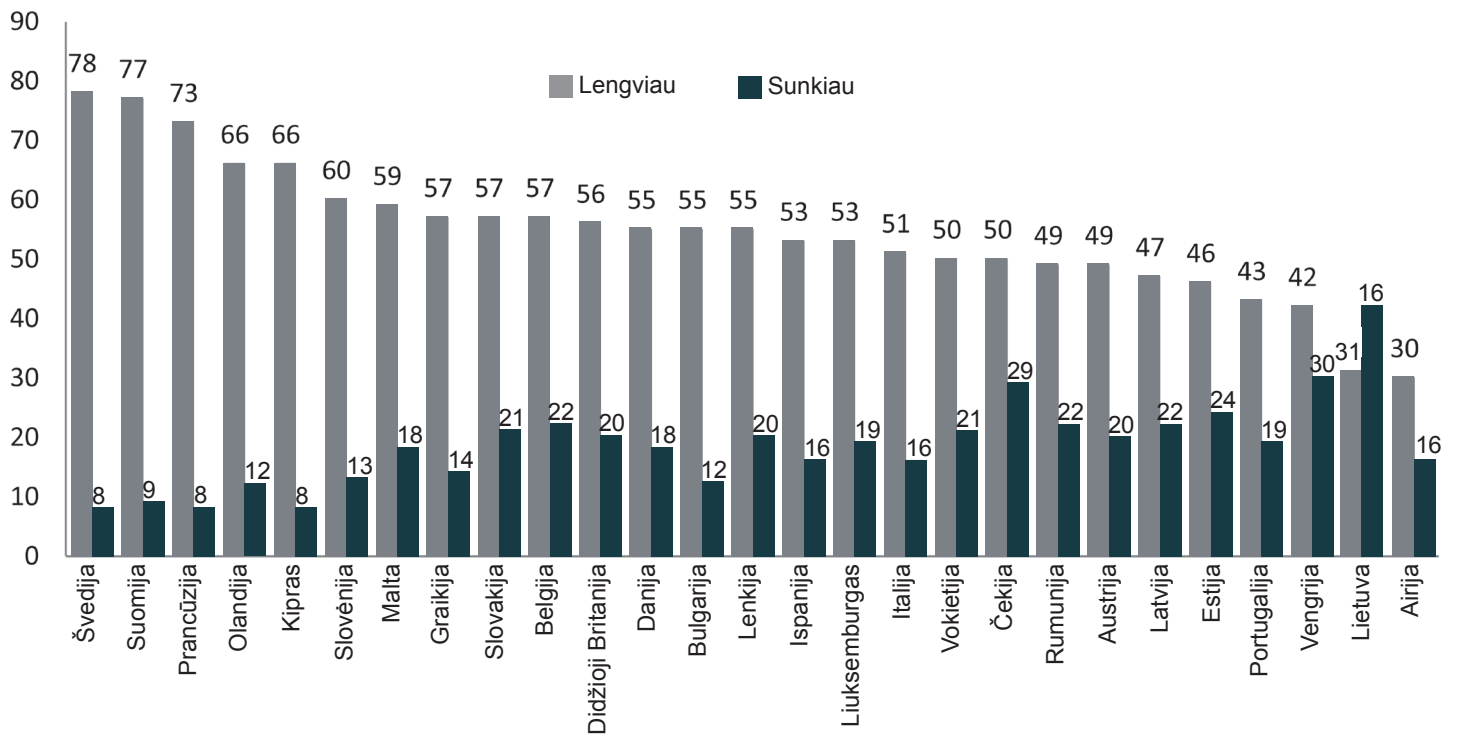
Šaltinis: Special Eurobarometer 369 QA8

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą linkusių rekomenduoti gyventojų dalis Lietuvoje yra didžiausia tarp visų ES valstybių. Analogiškas klausimas buvo užduotas ir 2004 m. Eurobarometro tyrime. Tada pirmąjį atsakymo variantą pasirinko 73 proc., o antrąjį – 18 proc. Lietuvos respondentų. Taigi lyginamasis profesinio išsilavinimo vertinimas nors ir nedaug, bet pagerėjo.

Labai svarbus formuojant pirminio profesinio mokymo įvaizdį yra gyventojų požiūris į įsitvirtinimą darbo rinkoje įgijus kvalifikaciją. Koks yra šis požiūris įvairiose ES šalyse, taip pat matyti iš Eurobarometro tyrimo duomenų. Apibendrinti

respondentų atsakymai į klausimą „Ar, Jūsų nuomone, profesinio mokymo įstaigą baigę žmonės lengviau, ar sunkiau gauna darbą, negu asmenys, baigę vidurinę mokyklą ar universitetą?“ parodyti 4 pav. Pažymėtini du dalykai. Pirmia, profesinio mokymo įstaigų absolventai nesunkiai randa darbą ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse, tokiose kaip Švedija, Suomija, Olandija, Prancūzija, ir neturi tokio pranašumo ekonomiškai silpnesnėse. Antra, Lietuvai ir vėl būdinga tam tikra specifika – ji yra vienintelė valstybė, kurioje vyravo atsakymai, kad lengviau darbą gauti baigus akademinę pakraipos programą.

4 pav. Galimybė gauti darbą įgijus kvalifikaciją profesinio mokymo sistemoje, dalis (proc.)

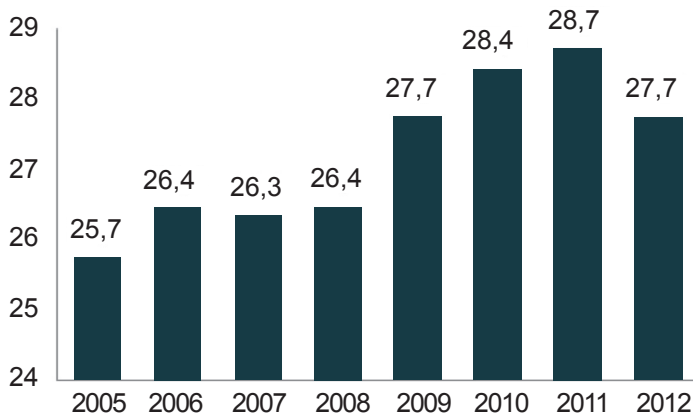
Šaltinis: Special Eurobarometer 369.QA12

KOKIOS PROFESINIO MOKYMO PATRAUKLUMO KAITOS TENDENCIJOS?

Vienas iš pagrindinių patrauklumo rodiklių yra profesinio mokymo programų pasirinkimas kvalifikacijai įgyti. Kaip minėta (žr. 2 pav.), Lietuvoje palyginti maža pagrindinį išsilavinimą įgijusio jaunimo dalis renkasi profesinio mokymosi kelią, o siekiant geresnės kvalifikacijų pasiūlos ir paklausos atitikties, profesinio mokymo populiarumą reikėtų didinti. Statistiniai duomenys rodo (žr. 5 pav.) nors ir nežymią, bet būtent tokios krypties kaitą.

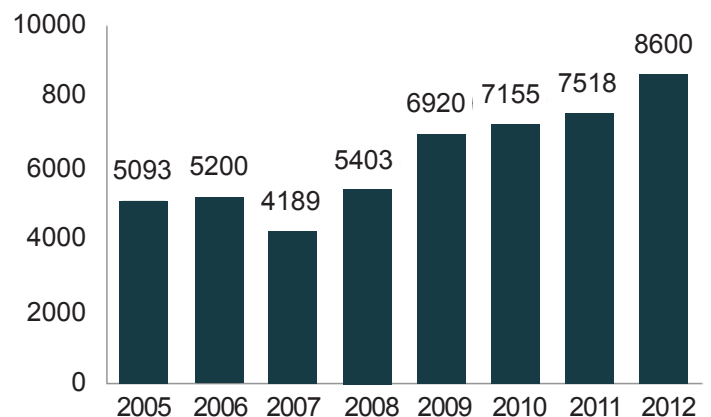
Apie profesinio mokymo patrauklumo augimą liudija ir vis didesnis skaičius asmenų, kurie įgyti pirmosios kvalifikacijos į profesinio mokymo įstaigas ateina jau turėdami vidurinį išsilavinimą (žr. 6 pav.). Tiesa, jie dažniausiai tai padaro ne iškart baigę vidurinę, o po kelerių metų. Tai patvirtina labai išaugęs vyresnio amžiaus mokinių skaičius: 2005 m. 21 metų ir vyresnių mokinių buvo 8 052, o 2012 m. – 14 729.

5 pav. Pirminio profesinio mokymo programas pasirinkusių mokinių dalis (proc.) tarp visų pagal vidurinio ugdymo lygmens programas besimokančių mokinių

Šaltinis: Statistikos departamentas

6 pav. Įgyti pirmosios kvalifikacijos į profesines mokyklas ateinančių asmenų, kurie turi vidurinį išsilavinimą, skaičius

Šaltinis: Statistikos departamentas

LITERATŪRA

Ar patrauklus profesinis mokymas Lietuvoje? Vilnius, Švietimo aprūpinimo centras, 2007. http://old.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Profesinis_mokymas_2007_10.pdf.

Brugės komunikatas dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje 2011–2020 m., 2010. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_lt.pdf.

Didinant pirminio profesinio mokymo patrauklumą (Making initial vocational education and training (IVET) more attractive), Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo tinklo (European Network for Quality Assurance in Vocational Education and Training – ENQA-VET) publikacija, 2010. <http://www.tvet.ro/Anexe/5.Anexe/5.3enqavet/5.3.Anexaproc.2010.pdf>.

Europos Komisija. Education and Training Monitor 2013. Lithuania. http://ec.europa.eu/education/documents/eatm/monitor2013-lt_en.pdf.

Gebėjimų pasiūla ir paklausa Europoje: vidutinės trukmės prognozės iki 2020 m. (Skills supply and demand in Europe: medium-term forecast up to 2020), Cedefop, 2010. <http://www.cedefop.europa.eu/download-manager.aspx?id=15535&lang=en&type=publication>.

Gebėjimų pasiūla ir paklausa Europoje. 2012 m. prognozė (Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012), Cedefop, 2012. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5526_en.pdf.

M. Brugia pranešimo „Pirminio profesinio mokymo patrauklumas“ (Attractiveness of initial vocational education and training), perskaityto Europos Komisijos Patariamojo komiteto profesinio mokymo klausimais (Advisory Committee on Vocational Training, ACVT) susitikime 2013 m. liepos 2 d., skaidrės.

Požiūris į profesinį mokymą (Attitudes towards vocational education and training. Special Eurobarometer 369), 2011. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_369_en.pdf.

Seminaro „Profesinio mokymo patrauklumas Europoje: kas tai yra iš tikrųjų?“ (Attractive education and training: what really matters?) medžiaga. Briuselis, 2012 m. spalio 9–10 d. <http://events.cedefop.europa.eu/vet-policy2012/index.html>.

Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų (Rethinking education: investing in skills for better socio-economic outcomes). Strasbūras, 2012. http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/sw375_en.pdf.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu <http://www.smm.lt/web/lt/teisine-informacija/tyrimai-analizes/leidiniai-svietimo-problemos-analize> ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (el. p. ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosylytę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosylyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro Informacijos skyrius.

PROFESINIO MOKYMO ĮVAIZDŽIO IR PATRAUKLUMO GERINIMAS

Redaktorė *Mimoza Kligenė*

Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2013-12-23. Tir. 1 800 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos

Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius

Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius